

УДК 349.45

ПАЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ

Ю. С. ПЕТЛЮК,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри аграрного, земельного та екологічного права ім. академіка В. З. Янчука Національного університету біоресурсів і природокористування України. м. Київ, Україна

Досліджуються питання паювання земель сільськогосподарських підприємств, установ та організацій, що здійснюється в процесі реформування земельних правовідносин. Висвітлюються сучасні погляди на доцільність впровадження альтернативного напрямку реформування земельних відносин - консолідації земель.

Ключові слова: земельне законодавство, паювання земель, земельна реформа, консолідація земель.

Реформування земельних відносин у сільськогосподарських підприємствах та організаціях України відбувається в контексті загальнодержавної земельної реформи, яка розпочалася з прийняттям постанови Верховної Ради Української РСР «Про земельну реформу» від 18 грудня 1990 року [7]. Цим нормативно-правовим актом орган законодавчої влади УРСР постановив про те, що з 15 березня 1991 року всі землі Української РСР стають об'єктом земельної реформи.

З метою створення належного законодавчого підґрунтя для забезпечення проведення ефективного реформування земельних відносин у вищезазначеній сфері суспільних відносин, на початковому етапі було прийнято низку нормативно-правових актів, а саме: Закони України «Про форми власності на землю» від 30 січня 1992 року [9], «Про колективне сільськогосподарське підприємство» від 14 лютого 1992 року [8] та «Про внесення змін і доповнень до Земельного кодексу Української РСР» (нова редакція Земельного кодексу Української РСР від 18 грудня 1990 року – *Ю. П.*) від 13 березня 1992 року [6],

з якими було «пов'язане введення в правове поле України понять колективної та приватної власності на землю» [3, с.65].

У сучасній земельно-правовій літературі питання паювання земель сільськогосподарських підприємств, установ та організацій є поширеним та пошуку альтернативного напрямку реформування земельних відносин є поширеним об'єктом наукових досліджень. Серед вітчизняних вчених – представників юридичної та землевпорядної науки, які присвятили свої напрацювання означеній проблемі, варто відзначити В. І. Андрейцева, Р. М. Барабаша, В. К. Гуревського, Д. С. Добряка, Т. О. Коваленко, В. М. Кривова, П. Ф. Кулинича, А. Г. Мартина, В. В. Носіка, В. І. Семчика та ін. Однак існує потреба додаткового дослідження окремих аспектів паювання земель сільськогосподарських підприємств, установ та організацій. Саме цим чинником обумовлюється необхідність здійснення подальшого наукового пошуку в окресленому напрямі.

Метою цієї статті є дослідження процесу паювання земель в аграрному секторі економіки та висвітлення сучасних поглядів, які спрямовані на обґрунтування доцільності та необхідності впровадження альтернативних векторів реформування земельних відносин.

Одним із етапів процесу приватизації сільськогосподарських угідь стало паювання земель сільськогосподарських підприємств, установ та організацій. Крім того, паювання земель сільськогосподарських підприємств, установ та організацій було визнано одним із найважливіших напрямів земельно-правової політики України [2, с.238].

Паювання земель, як встановлений земельним законодавством порядок визначення земельної частки (паю) у колективній власності на землю кожного члена колективного сільськогосподарського підприємства, сільськогосподарського кооперативу, сільськогосподарського акціонерного товариства в умовних кадастрових гектарах в законодавчому порядку забезпечено: пунктами 8, 9, 14–17 Перехідних, положень, ст. 25 (з приводу паювання земель державних і комунальних підприємств, відомств і організацій) Земельного кодексу України, Законом України «Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв)» від 5 червня 2003 р., постановою Кабінету Міністрів України «Про організацію робіт методики розподілу земельних ділянок між власниками земельних часток (паїв)» тощо [5, с.126].

Про масштабність означеного процесу свідчить той факт, що за час проведення земельної реформи в Україні об'єктом реформування стали землі майже 12 тисяч господарств, набули право на земельну частку (пай) 6, 91 млн громадян, з яких 6, 82 млн (98,6 %) отримали сертифікати на право на земельну частку (пай). Наближається до завершення процес видачі державних актів на право власності на землю власникам сертифікатів на право на земельну частку (пай).

Однак, в сучасних умовах подальшого розвитку та удосконалення земельного законодавства, яке спрямоване на належне правове забезпечення земельної реформи в Україні, все частіше з'являються конструктивні думки про зміну стратегічного курсу реформування земельних правовідносин в означеній галузі.

Доцільно погодитися з думкою П. Ф. Кулинича, який вказує на те, що суттєвим негативним наслідком паювання земель є катастрофічне подрібнення сільськогосподарського земельного фонду. Використання земельних ділянок площею в середньому 4 га призводить до виникнення великої кількості організаційно-правових та технологічних проблем, які не сприяють ефективному сільськогосподарському землекористуванню. Тому в Україні об'єктивно назріла необхідність змінювати акценти земельної реформи та від вектора на подрібнення земель перейти до іншого – їх консолідації [2, с.238].

В Україні, вважає Р. М. Барабаш, об'єктивно назріла потреба змінити акценти земельної реформи та від вектора на подрібнення земель перейти на інший на інший – їх консолідацію. Завданням консолідації земель повинно стати об'єднання подрібнених, невеликих за площею, а тому – економічно неефективних земельних ділянок, у більші за площею земельні масиви, вирішення проблеми сівозмін і формування оптимальних за розмірами економічно прибуткових землеволодінь та землеволодінь, усунення при їх створенні черезсмузжя, вкраплювання, вклинювання, далекоземелля тощо [1, с.147].

Критичний погляд на триваючий процес реформування земельних відносин у сільськогосподарських підприємствах та організаціях України, зокрема їх паювання, робить А. Г. Мартин, називаючи це суспільно-економічне явище парцеляцією земель (сільськогосподарського землекористування) [4].

Він вважає що, наслідком парцеляції сільськогосподарського землеволодіння стає неспроможність власників компенсувати витрати, пов'язані із застосуванням сучасних агротехнологій, придбанням засобів хімізації, новітньої сільськогосподарської техніки тощо. Власники дрібних земельних ділянок, які бажають обробляти їх самостійно, позбавлені можливості придбавати сучасні засоби автоматизації сільського господарства, створювати та розвивати сільськогосподарську інфраструктуру, впроваджувати системи управління якістю продукції, оскільки доходів від звичайної сільськогосподарської діяльності для цього буде явно недостатньо. Лише укрупнення землекористування до економічно-обґрунтованих розмірів дозволяє зменшити собівартість сільськогосподарської продукції та підвищити конкурентоспроможність товаровиробників.

Дослідник вказує на те, що наразі в Україні існує нагальна потреба в розробленні законопроекту «Про консолідацію земель», метою прийняття якого слід вважати визначення шляхів законодавчого врегулювання питання об'єднання дрібних земельних ділянок сільськогосподарського призначення.

Підсумовуючи викладене, робимо висновок про те, що здійснення процесу паювання земель сільськогосподарських підприємств та організацій в основному не призвело до позитивних наслідків, які передбачалися на початку земельної реформи та ставилися за мету. Тому сучасні підходи щодо зміни основного напрямку реформування земельних відносин в Україні є доречними та перспективними.

Література

1. Барабаш Р. М. Стан і перспективи законодавчого регулювання консолідації земель в Україні / Р. М. Барабаш // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія «Право». – 2011. – № 157. – С. 144–151.
2. Кулинич П. Ф. Земельно-правова політика України в XXI столітті: проблеми та шляхи вдосконалення / П. Ф. Кулинич // Правова політика Української держави: Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 70-річчю Прикарпатського національного ун-тету ім. Василя Стефаника. Том 1. (м. Івано-Франківськ, 19-20 лютого 2010 р.), 2010. – С. 235–238.
3. Кулинич П. Ф. Тенденції розвитку права власності на землю в сільському господарстві / П. Ф. Кулинич // Проблеми права власності та господарювання у сільському господарстві : Монографія / Кол. авторів. Під ред. В. І. Семчика. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – С. 59–96.
4. Мартин А. Консолідація земель сільськогосподарського призначення: механізм здійснення / А. Мартин, О. Краснолуцький // Режим доступу : <http://zsu.org.ua/docs/artcles/martyn 2.doc>
5. Петлюк Ю. С. Правове регулювання паювання земель в аграрному секторі економіки / Ю. С. Петлюк // Аграрне право України : підручник / В. М. Єрмоленко, О. В. Гафурова, М. В. Гребенюк [та ін.] / за заг. ред. В. М. Єрмоленка. – К. : Юрінком Інтер, 2010.– С. 121–134.
6. Про внесення змін і доповнень до Земельного кодексу Української РСР від 13 березня 1992 року № 2196-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 25. – ст. 354.
7. Про земельну реформу : Постанова Верховної Ради Української РСР від 18 грудня 1990 року № 563-ХІІ // Відомості Верховної Ради Української РСР. – 1991. – № 10. – Ст. 100.
8. Про колективне сільськогосподарське підприємство : Закон України від 14 лютого 1992 року № 2114-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 20. – ст. 272.
9. Про форми власності на землю : Закон України від 30 січня 1992 року № 2073/ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 18. – ст. 225.

Паевание земель в аграрном секторе экономики: современные подходы к решению проблемы**Петлюк Ю.С.**

Исследуются вопросы паевания земель сельскохозяйственных предприятий, учреждений и организаций, осуществляется в процессе реформирования земельных правоотношений. Освещаются современные взгляды на целесообразность внедрения альтернативного направления реформирования земельных отношений - консолидации земель.

Ключевые слова: земельное законодательство, паевание земель, земельная реформа, консолидация земель.

Land sharing in the agrarian sector of economy: modern approaches to solve key problems**Petluyk Y. S.**

The problems of sharing lands of agricultural enterprises, institutions and organizations, is in the process of reforming land relations. Highlights the modern views on the feasibility of the alternative directions of reforming semelnyh relations – land consolidation.

Key words: land law, land sharing, land reform, land consolidation.